

PRIVATIZACIJA DRŽAVNIH VOJNIH FUNKCIJA – PRIMJER AMERIČKOG BLACKWATERA

Krešimir Pavlović *

UDK: 355.216:355/359(73)

Primljeno: 15.IV.2009.

Prihvaćeno: 22.X.2009.

Sažetak

Završetkom Hladnog rata vojni arsenali i Zapada i Istoka prestali su biti potrebni. Globalni privatizacijski trendovi u proteklom su desetljećima reducirali ulogu i značaj suvremene države-nacije u upravljanju javnim uslugama poput zdravstva, školstva te komunalnih usluga. Čini se da je krajem 1980-ih došao red na vojni sektor. Na početku rada bit će ukratko naznačeni temeljni uzroci i problemi vezani za privatizaciju državnih oružanih funkcija. Zatim će biti prikazane neke implikacije i mogućnosti uspona koje fenomen iznajmljivanja nosi sa sobom, na primjeru američkog Blackwatera.

Ključne riječi: državna vojska, iznajmljivanje, privatne vojne firme, društveni ugovor, zakonska legislativa, međunarodno pravo, Blackwater USA.

1. ŠIRI KONTEKST FENOMENA

Raspadom Sovjetskog Saveza 1991. godine završio je Hladni rat, razdoblje iznimne političke i socio-ekonomske napetosti te političke paranoje u odnosima između svjetskih sila. Istodobno, globalni zahtjevi za privatizacijom nekad središnjih državnih službi i institucija imali su za posljedicu značajan prelazak zdravstvenog i obrazovnog sektora te pojedinih komunalnih usluga na otvoreno ekonomsko tržište u gotovo svim zapadnim kao i u nekim istočnim državama. Velike međunarodne institucije kao Svjetska banka, Međunarodni monetarni fond te NATO-savez desetljećima su postavljale pred pojedine države stroge zahtjeve za regionalnom suradnjom i otvorenosti koji su dodatno oslabljivali njezinu ulogu u održavanju suverenosti i stabilnosti. Taj moment Anthony Giddens naziva "pritiskom odozgo".

Budući da se vodeće države svijeta nisu mogle/htjele/znale nositi s novonastalom geopolitičkom situacijom i aktualnim socio-ekonomskim previranjima te osigurati red i mir, otvoreno je ekonomsko tržište i nastajuće neoplaćeničke organizacije pohi-

* Krešimir Pavlović (kpavlovi3@ffzg.hr), student je na Odsjeku za sociologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

tale su ispuniti tu prazninu. Aproksimativno, u razdoblju od 1989. do 1993. godine uplitanja privatnih vojnih firmi u oružane sukobe bila su diljem svijeta ograničena na lokalne, građanske ratove u kojima je izostala reakcija i angažman zemalja Zapada. U razdoblju od 1994. godine pa sve do današnjih dana, privatne vojne firme otvoreno sudjeluju u većim regionalnim sukobima, obično uz pripadnike oružanih snaga matičnih zemalja. S obzirom na to da postoji naizgled nepresušna "zaliha" stručnih kadrova koje privatni vojni sektor može unajmiti¹ i s obzirom na to da je "profesionalizacija" vojske proces koji još nije gotov, nameće se doista zastrašujuća perspektiva globalne sigurnosti u trećem tisućljeću.

2. DJELATNOST PRIVATNIH VOJNIH FIRMI

Ne postoje upotrebljive i vjerodostojne definicije i klasifikacije pojmova "privatna vojna industrija", "privatna vojna firma" i "privatna vojska", dok one koje postoje opisuju fenomen u arhaičnim i neadekvatnim terminima. Uopćeno, može se reći da privatna vojna firma predstavlja ekonomsku, korporativnu inačicu stoljećima starog plaćeničkog zanata. Jedna od poznatijih i prihvaćenijih stručnih klasifikacija razlikuje privatne vojne firme prema vrsti usluga koje pružaju. Tako postoje privatne konzultantske firme (npr. MPRI i AD Consultancy); zatim privatne logističke firme (npr. Haliburton, Bechtel i Fluor); te privatne borbene firme² (npr. Executive Outcomes, Blackwater USA i Armorgroup). Ova klasifikacija uobičajeno se primjenjuje na suvremene privatne vojne firme no niti ona ne uzima u obzir fluktuacije granica među pojedinim vrstama vojnih firmi, kao ni slabo poznatu tržišnu prirodu njihovog djelovanja.

Ugovorne svote koje je vlada, multinacionalna korporacija ili bogata elita spremna ponuditi privatnoj vojnoj firmi za zaštitu od sukoba ili pomoć u njemu, znaju biti uistinu lukrativne. Godine 2004. globalna industrija privatnih vojnih usluga sadržavala je četiristotinjak uglavnom internacionalnih kompanija te brojala godišnju zaradu u ugovorima od oko 100-120 milijardi dolara. U narednim godinama zarada privatne vojne industrije porasla je na otprilike 400 milijardi dolara.

¹ Prema rijetkim kritičarima fenomena "iznajmljivanja" državnih vojski za privatne potrebe u proteklih je dvadesetak godina iz oružanih snaga razvojačeno negdje između 1,5-3 milijuna kadrova. Valja istaknuti da se ta brojka uglavnom odnosi na regularne vojske zapadnih zemalja, Rusije i Južne Afrike, te da sadrži veliki postotak vojnika s podužim stažem uglavnom u elitnim borbenim postrojbama matičnih vojski. No i kao takva, ona predstavlja vrlo veliku "zalihu" potencijalnih zaposlenika privatnog vojnog sektora.

² Engl. *private provider firms*, a rabi se u smislu pružanja usluga izvođenja borbenih operacija u zoni sukoba prema pravilima otvorenog ekonomskog tržišta.

3. ZNAČAJ KONSTRUKTA DRUŠTVENOG UGOVORA

Percepcija konstrukta društvenog ugovora ima veliku važnost za razumijevanje fenomena privatizacije vojnih funkcija. Konstrukt društvenog ugovora u političkoj se filozofiji definira kao "stvarni ili zamišljeni sporazum između onoga koji vlada i onih kojima se vlada. Svrha mu je očuvanje društvenog reda i sigurnosti, pa se njime određuju prava i obveze jedne i druge strane".

Jednom otpušten iz državne vojne službe pojedinac će vjerojatno imati problema s podmirivanjem svojih životnih troškova i onih svoje obitelji, što može predstavljati znatan osobni psihološki i duševni teret. Budući da profesionalna vojna izobrazba traje godinama, bivši vojnici teško se prekvalificiraju za nova zanimanja. Osobno nezadovoljstvo svojim statusom i ulogom te nemogućnošću ispunjavanja društvenih očekivanja potaknuti će takvog pojedinca da se okuša u grani vojnog zanimanja u koju se u protivnom ne bi upuštao. Uz lukrativan moment profita koji je moguće ostvariti u privatnom vojnom sektoru, smatram da podjednako važnu ulogu u objašnjavanju fenomena uspona privatnog vojnog sektora ima i ovaj "egzistencijalan" faktor.

Iz perspektive društvenog ugovora važno je i pitanje *nacionalne sigurnosti*. Kada se privatni vojni akter jednom uplete u domenu nacionalne sigurnosti, pojedinac taj čin može protumačiti kao odbacivanje odgovornosti političkih aktera kojima je rođenjem povjerio da vladaju njime. Osjećaj da je vlast "zakazala" tj. da je izgubila svoju legitimnost može uroditi socijalnim akcijama i previranjima u rasponu od iskazivanja građanskog neposlušta do "revolucionarne" akcije protiv onih koji nisu ispunili svoju ugovornu obvezu.

4. POLITIČKI NADZOR I ZAKONSKE RESTRIKCIJE

Jaz koji postoji na relaciji državna vojska - privatno vojno tržište može se svesti na nekoliko distinktivnih problema.

Kao prvo, ne postoji *valjani nadzor* nad sistemom naplaćivanja usluga koje privatna vojna firma obavlja za klijenta. Unutar regularnih vojski taj je nadzor moguće postići barem donekle, no privatna vojna industrija sklapa svoje ugovore unutar civilnog poslovnog sektora. Sami ugovori često se strukturiraju na način da konačni troškovi mogu premašivati procijenjene troškove (*cost-plus* umjesto *cost-minus*), što ostavlja znatan prostor za financijske malverzacije. U slučajevima velikih medijskih skandala s privatnim vojnim firmama Halliburton/KBR 2004. i Custer-Battles 2006. godine dogodilo se upravo to. Američka vlada optužila je navedene firme za računanje neisporučenih usluga i preplaćivanje onih isporučenih u visini od 1,6 milijardi dolara ili 40 posto ugovora (Halliburton), odnosno tridesetak milijuna dolara (Custer-Battles). Kako je optužnica dalje navodila, zbog učestalih kašnjenja u isporuci ugovorene logistike, američka vojska u Iraku našla se usred razdoblja intenzivnog porasta nasilja i otmica te raskidanja ugovora s brojnim manjim privatnim vojnim firmama kojima je bilo riskantno ostati u zemlji.

Nitko *ne obvezuje* firme/izvođače da se pridržavaju ugovorenih obveza osim njihove osobne časti i "poslovnog ugleda". Firme nerijetko unajmljuju bivše vojnike koji nikada nisu služili zajedno u regularnoj vojsci, kao i bivše vojnike iz stranih zemalja, ne bi li smanjile vlastite troškove. Takvi su pojedinci tada još manje obvezani prema svojim kolegama ili prema zemlji u kojoj su raspoređeni.

Zatim, ne postoji *regulacija* tržišta privatnih vojnih firmi. Same firme odlučuju tko će imati koristi od njih tj. za koga će one raditi. Između 1996. i 2007. godine svjetski su mediji izvještavali o dvjestotinjak slučajeva nezakonitosti, incidenata i brutalnosti izravno povezanih s najmom privatnih vojnih firmi i ponašanjem njezinih zaposlenika, a procjenjuje se da je to manji dio skandala i zloupotreba koji je dospio u javnost. Slučajevi uključuju optužbe za, primjerice, primjenu oružane sile protiv nenaoružanih civila, optužbe za trgovinu ljudima, optužbe za brutalnost prema zatvorenicima te optužbe za neuspjeh pokušaj državnog udara.

Kriterij *legitimnosti* potencijalnog klijenta privatne vojne firme također je nejasan i relativan. Slabost državnih i internacionalnih institucija u rješavanju sukoba u svijetu određuje da li će uopće "biti posla" za privatne vojne firme. *Politički rizik* važan je faktor koji utječe na to da li će neka vlada pribjeći angažiranju privatne vojne firme. U situacijama nestabilnosti i oružanih sukoba u inozemstvu u kojima ne postoji potpora javnosti za slanje regularne vojske a vojna prisutnost je u "nacionalnom interesu", pribjegavanje unajmljivanju privatnih vojnih firmi prikladan je način izbjegavanja javne osude. Primjerice, masovna uporaba privatnih vojnih snaga u Afganistanu i u Iraku od strane američke vlade od sredine 2002. do početka 2004. koštala je mnogostruko više od uporabe regularne vojske u Zaljevskom ratu 1991. godine. Istodobno, nije bilo potrebe za slanjem novih regularnih trupa pa nije bilo niti značajnih javnih osuda i izostanka potpore vladajućoj administraciji. Doduše, u građanskim ratovima 1990-ih u Angoli, Sjera Leoneu te u Papui Novoj Gvineji izostao je vojni angažman vlada Zapada, te je unajmljivanje privatnih vojnih firmi vjerojatno bio jedini način da tamošnje vlade riješe sukobe i previranja. U ratovima na prostoru bivše Jugoslavije, poimence u Hrvatskoj i Bosni, službena potpora i pomoć zapadnih vlada također je izostala, barem u prvim godinama. No, ugledna privatna vojna firma MPRI tamo je bila vrlo aktivna i to u presudnoj ulozi³.

Sljedeći problem predstavlja *pravna nereguliranost* tržišta privatnih vojnih usluga. Vojnici u sastavu državnih vojski obično podliježu vojnom kaznenom sustavu i zasebnim pravilima ponašanja. Ukoliko vojnik učini nešto pogrešno ili se ponaša na način koji je suprotan propisanim pravilima, podložan je određenim sankcijama. Najamni

³ Tadašnja službena američka politika prema ratu u bivšoj Jugoslaviji podržavala je ekonomske sankcije i vojni embargo, no čini se da je postojao barem prešutni pristanak vojnih krugova za osamostaljivanje jugoslavenskih republika. Navedena privatna konzultantska firma tada je uživala veliko povjerenje i naklonost Pentagona zbog uzimanja samo "odobrenih" poslova. Nije vjerojatno da bi ta firma (i nijedna druga) dobila hrvatski i bošnjački ugovor da u tamošnjim vojnim krugovima nije procijenjeno da se taj angažman kosi s "američkim nacionalnim interesima". Naprotiv, pretpostavka da su poslovi restrukturiranja i reorganizacije hrvatske i bosanske paravojske dodijeljeni toj "profesionalnoj" privatnoj vojnoj firmi *upravo zato* da se ratovi u Hrvatskoj i Bosni što prije okončaju zvuči dosta smisljeno.

vojnici ne potpadaju pod norme i pravila ponašanja državnih vojski. Vjerojatno nije slučaj da su upravo SAD, s prominentnom poviješću uporabe stranih plaćenika u državnim ratovima, predvodnica suvremenog privatnog vojnog biznisa - blizu 55 posto novoplaćeničkih organizacija ima svoje sjedište negdje u SAD-u. U razdoblju od 1994. do 2004. godine, američka vlada sklopila je preko 3000 ugovora s dobavljačima vojne opreme i privatnim vojnim kompanijama, procijenjene vrijednosti na vrtoglavih 600-1200 milijardi dolara. Posljednjih godina, članovi Demokratske stranke u američkom Kongresu u nekoliko su navrata predlagali za izglasavanje inicijativu po kojoj bi se privatni vojni biznis smatrao pravno odgovornim po istom zakonu koji tereti pripadnike regularne vojske, no tome se dugo vremena protivila moćna republikanska politička struja. Taj je prijedlog potihom izglasan tek 2006. (za narednu godinu), no ne prije nego su privatne vojne firme na terenu doživjele neviđen procvat i zaradu.

5. PRIVATNA VOJNA FIRMA BLACKWATER

Firma Blackwater registrirana je pod nazivom Blackwater Lodge and Training Center u američkoj saveznoj državi Delaware 26. listopada 1996. godine. Sljedeće godine, firmi je pridruženo zemljište od 5000 četvornih metara u okruzima Currituck i Camden u Sjevernoj Karolini. Kao ideja za osnivanje firme navedeno je "ispunjavanje predviđenih budućih potreba savezne vlade za unajmljivanjem oružja i sigurnosnog treninga". Firma je izvorno zamišljena i predstavljena javnosti kao privatna streljana na otvorenom, no u prvim mjesecima njezin vlasnik nije mogao od vlasti i lokalne zajednice Currituck dobiti dozvolu za rad. Godine 1997. vlasti okruga Camden promptno su izdale svoj pristanak. U svibnju 1998. godine kompanija je službeno započela s radom.

Glas o novom postrojenju brzo se proširio. Firma se te godine hvatala svojim modernim sjedištem čija je površina iznosila 9000 četvornih metara. Brojne američke savezne agencije počele su slati svoje zaposlenike na probne treninge u *Blackwater*. Ubrzo nakon pucnjave u srednjoj školi "Columbine" u gradu Littletonu u saveznoj državi Colorado 1999. godine, na zemljištu firme podignuta je replika srednje škole u prirodnoj veličini.

Nakon bombaškog napada na američki razarač "USS Cole" u jemenskoj luci Aden 2000. godine, Blackwater se uključio u poslove antiterorističkog treninga osoblja američke mornarice.

6. RATOVI U AFGANISTANU I IRAKU

U terorističkim napadima na nebodere Svjetskog trgovinskog centra (WTC) u New Yorku i na zgradu Pentagona (vrhovno zapovjedništvo američke vojske) u Washingtonu 11. rujna 2001. godine poginulo je oko 3500 američkih državljana. Drama-

tični teroristički napadi poslužili su aktualnoj vladi kao savršen izgovor za realizaciju vlastitih političkih ciljeva i pokretanje oružanih sukoba i okupacija bez presedana u novijoj mirnodobskoj povijesti Zapada. Dana 7. listopada 2001. godine američka i britanska vojska izvršile su okupaciju Afganistana, a 20. ožujka 2003. okupaciju Iraka. Među šaćicom privatnih vojnih firmi koje su bile prisutne u Iraku od prvih dana okupacije bio je i Blackwater.

Firma se odmah nakon dolaska počela nadmetati za ugovore na „rekonstrukciji“ iako je glavninu potrebnog osoblja i opreme tek trebalo dovesti u zemlju. Rezultat je bio sklapanje ugovora za zaštitu konvoja koji prevoze kuhinjsku opremu za američku vojsku. Privatna logistička firma ESS (Eurest Support Services) bila je klijent u tom poslu, a Blackwater u suradnji s Regency Hotel & Hospital Company isporučitelj. Manjkava opremljenost djelatnika Blackwatera za izvršavanje ugovora i želja za brzom zaradom, vjerojatno su doveli do skore pogibije četiri čuvara firme⁴. Bilo je to u gradu Faluji 31. travnja 2003. godine. Cijela tragedija snimljena je kamerom i stavljena na internet.

U očima američke vlade Blackwater je *ad hoc* zadobio status tihog partnera u ratu protiv terorizma. Do kraja godine uslijedila su dva napada američke vojske na grad. Napadi su opravdavani slamanjem pobunjeničkog otpora i privođenjem odgovornih za smrt „američkih civila“ u travnju. Krajnja bilanca sukoba bila je petnaestak ubijenih američkih vojnika i oko 1200 mrtvih iračkih civila, dobrim dijelom žena i djece.

Sredinom rujna 2003. godine zabilježen je prvi slučaj da su firmini vojnici zapucali na iračke civile. Povod za obračun bila je želja jednog čuvara da isproba novo, eksperimentalno protuoklopno streljivo („APLA“), inače zabranjeno za vojnu uporabu. Nastrijeljenog Iračanina metak je pogodio u desnu nogu i raskomadao mu bedro. Jedini službeno istražen incident sa zaposlenicima firme dogodio se u svibnju iduće godine. Konvoj od pet vozila prolazio je kroz uredsku četvrt Bagdada prevozeći glasnogovornika američke ambasade s konferencije za novinare. Prema riječima lokalnog vozača taksija, iz povorke je na njih otvorena vatra. Iračanin star 19 godina, koji se nalazio u taksiju, na mjestu je poginuo. Istraga je pokazala da su dva bivša vojnika prekršila proceduru o upozoravanju vozila da se ne približavaju. Čuvari su naknadno otpušteni i poslani iz Iraka no predmet nikada nije završio na sudu.

Dan nakon što su mu plaćenici poginuli u zasjedi, čelnik Blackwatera, Erik Prince, bio je u Washingtonu. Unajmio je lobističku firmu Alexander Strategy Group da pomogne razviti odnose firme s javnošću. Ubrzo nakon sklapanja posla, Prince se sastao s nekima od najutjecajnijih konzervativnih političara u Americi. Kolegij je ubrajao tadašnjeg vođu konzervativne većine u američkom kongresu, zatim predsjednika nacionalnog odbora za informiranje i budućeg ravnatelja CIA-e te

⁴ Prema ugovoru, tim zaštitara koji je osiguravao pošiljke trebao se sastojati od dva oklopljena SUV-a s rotirajućim strojnicama kalibra 12,7 mm na vrhu te od dvije ekipe od šest zaštitara naoružanih strojnicama kalibra 7,62 mm i 9 mm. Tim koji je taj dan prolazio kroz grad sastojao se od dva neoklopljena SUV-a bez teške strojnice i od jedne ekipe od četiri lako naoružana zaštitara. Činjenica da su ti zaštitari bili slabo upućeni u plan puta i u moguće opasnosti tog dana te da nisu dobili kartu grada kroz koji su trebali proći, čini tezu o nemaru tvrtke još plauzibilnijom.

predsjednika nacionalnog odbora za naoružanje. Tema sastanka ostaje tajna no nije bilo sumnje da je stigao trenutak da se Blackwater prezentira američkoj javnosti u najboljem svjetlu.

U dvanaest mjeseci okupacije Iraka u bombaškim napadima i zasjedama diljem zemlje ubijeno je stotinjak američkih vojnika i još stotinjak vojnika koalicijskih snaga. Crveni križ je procijenio da je u tom razdoblju poginulo između 8000 i 10 000 Irčana. Prema drugim izvorima (Human Rights Watch, Amnesty International) taj broj bio je znatno veći. U travnju 2004. godine Rusija je povukla 800 svojih civilnih radnika iz Iraka, a uskoro je i Njemačka učinila isti potez. U međuvremenu, Blackwateru su dodijeljena najmanje tri ugovora za pružanje zaštite američkim vojnicima i diplomatima u Iraku i Afganistanu.

Među medijskim skandalima i ilegalnim spletkama koje prate Blackwater najnotorniji je skandal u kojem se avijacijska podružnica firme optužuje za sudjelovanje u nezakonitom i brutalnom programu otmica osoba osumnjičenih za terorizam. Prominentnu ulogu u tom poslu odigrao je utjecajni bivši operativac CIA-e Coffey Black. U vrijeme pokretanja "rata protiv terorizma" krajem 2001. godine, navodno je sam predsjednik dao Blacku dopuštenje da provede sporan program. Program "Extraordinary Renditions" sastojao se u otimanju osumnjičenih terorista, njihovom drogiranju i ilegalnom prevoženju zrakoplovima u Treće zemlje, uobičajeno saveznice SAD-a te zemlje s niskim ili poražavajućim stupnjem poštivanja ljudskih prava poput Jordana, Saudijske Arabije i baze Guantanamo na Kubi. Ljude bi se tada zatočilo bez ikakvog sudskog procesa te ispitivalo uz psihičku i fizičku torturu. Prema priznanju samog Blacka na taj način uhvaćeno je i eliminirano "preko 70 posto vođa [Al-Kaide] te više od 3400 [njezinih] operativaca".

7. OSTALI VAŽNIJI POSLOVI - KASPIJSKI PROJEKT, URAGAN KATRINA I SNOVI O DARFURU

Koncern američkih naftnih korporacija kao što su Exxon, Amoco, Unocal i Pennzoil, ulagao je još od 1997. godine milijarde dolara u razvoj infrastrukture na tom području. Strpljivo se iščekivao povratak investicija iz "centralne energane bivšeg SSSR-a". Godine 2001. izrađena je studija o ekonomskoj isplativosti naftovoda koji bi išao iz grada Bakua u Azerbajdžanu, prolazio kroz Gruziju te išao do turske luke Ceyhan na Sredozemnom moru. Studija je predviđala da bi se naftovodom mogla ostvariti dnevna eksploatacija nafte od 2,6 milijuna barela do 2005. godine.⁵

U ožujku 2004. godine na firminoj web-stranici oglašeno je da se "nude ugovorni poslovi na treniranju, opremanju i održavanju permanentnog baznog poligona za specijalne operacije u oružanim snagama Azerbajdžana". Ponuđena je plaća od 130 000 do 150 000 dolara godišnje, a projekt je nosio službeni naziv "Maritime Commando Enhancement". Kao dio "Kaspijske garde", američka je vlada unajmila

⁵ Za usporedbu, 2005. godine Venezuela je proizvodila 2,2 milijuna barela, Iran je proizvodio 2,6 milijuna barela, Kuvajt i Nigerija po 2,3 milijuna barela, a Irak 1,3 milijuna barela.

privatnu vojnu firmu Washington Group International, da opskrbi i opremi postaju za radarski nadzor u mjestu Astara sjeverno od iranske granice (jednu od dvije predviđene postaje).

Tijekom travnja 2005. godine američki ministar obrane Donald Rumsfeld otputovao je u Azerbajdžan u tri navrata. Medijima nisu poznate pojedinosti tih putovanja. Poznato je da je taj mjesec SAD donirao azerbajdžanskom diktatoru nekoliko stotina milijuna dolara i vojne opreme, kao i da se uskoro bližilo završenje naftovoda navodno vrijednog više od 40 milijardi dolara. Naftovod „BTC“ svečano je otvoren sljedeći mjesec. Novinar Tim Shorrock svoj komentar situacije završio je riječima: „Projekt Blackwatera u Azerbajdžanu jasan je dokaz da su privatne vojne firme prešle granicu i od pukih plaćenika postale strateškim partnerima vojnoindustrijskog kompleksa“.

Nekoliko mjeseci nakon što je kaspiski projekt Blackwatera i službeno zaživio, SAD je zadesila jedna od najrazornijih prirodnih nepogoda u njezinoj povijesti. Poplave i razaranja koja su pogodila južnu obalu SAD-a kao posljedica sezone uragana te godine, uzrokovala su smrt i ozljede otprilike 5000 američkih stanovnika Meksičkog zaljeva, te štetu procijenjenu na više od 2000 milijardi dolara. Glavnina razorne snage uragana Katrina pogodila je jugozapadnu obalu SAD-a 27. kolovoza 2005. godine. Samo dva dana poslije, u kaos i destrukciju New Orleansa pristigli su oklopljeni SUV-ovi sa 150 teško naoružanih operativaca Blackwatera. *Mainstream*-mediji koji su pratili katastrofu u samom gradu nisu izvještavali o uništenju infrastrukture i zgrada, niti o posvemašnjem napuštanju unesrećenih od strane lokalnih, državnih i saveznih mjerodavnih vlasti. Ono o čemu jesu izvještavali bili su prizori urbane anarhije i pljačkanja.

U prvom tjednu rujna, broj privatnih vojnih firmi registriranih u Lujzijani popeo se na 185, a u drugom tjednu dosegao je 235. Može se pretpostaviti da su djelatnici Blackwatera svesrdno i nesebično pomagali stradalim civilima. Pod račun „pružanja asistencije“, firma je tada inkasirala stotinjak milijuna dolara.

Velika većina država svijeta rezolutno se ili barem formalno protivila ratovima u Afganistanu i Iraku. Medijski imidž privatnih vojnih firmi znatno bi se popravio dobivanjem mirovnih misija poput one u Darfuru.

Dopredsjednik Blackwatera Chris Taylor komentira to ovako: „Naravno, mogli bismo pružati sigurnost u izbjegličkim kampovima, defenzivnu sigurnost. Ono što želimo prije svega jest biti partner što bolji možemo. U situacijama koje zahtijevaju uplitanje međunarodno priznatog subjekta [UN-a], možemo biti na terenu trećinu vremena i uz 60 posto manje troškova“.

8. BUDUĆNOST FIRME

Privatno vojno carstvo Erika Princea danas obuhvaća krovnu kompaniju Blackwater Worldwide, te podružnice Blackwater Lodge and Training Center, Greystone Ltd., Total Intelligence Solutions, Blackwater Airships, Blackwater ProShop, Blackwater K-9, Blackwater Logistic, Blackwater Maritime, Blackwater Security Consulting, Blackwater Manufacturing, Blackwater Training Corporation, Aviation Worldwide Services, Blackwater Target Systems, Blackwater E & J Holdings, Raven Development Group. Arsenal firme uključuje četrdesetak letjelica, oklopna vozila pješništva i nekoliko plovila dužine od 15 do 30 metara. Sjedište firme u Sjevernoj Karolini prošireno je 2007. godine na površinu od 60 000 četvornih metara.

U planu je izgradnja vojnih poligona "Blackwater West" kraj San Diega, "Blackwater North" u američkoj saveznoj državi Illinois, te "Blackwater South" na mjestu jedne od najvećih američkih vojnih baza u svijetu "Subic Bay" na Filipinima. Firma proizvodi vlastitu liniju blindiranih SUV-ova⁶ i umjetnih lutaka za gađanje. Prema izjavi glasnogovornika, 2300 zaposlenika firme trenutno je raspoređeno u 90 zemalja svijeta. Kompanija održava bazu podataka s više od 45 000 dostupnih bivših vojnika, od čega su dvije trećine pripadnici specijalnih postrojbi.

Dana 1. listopada 2007. godine skupina firminih plaćenika spustila se padobranima na travnjak stadiona u San Diegu u poluvremenu utakmice državnog prvenstva u ragbiju. Razlog bizarne akcije bilo je protivljenje lokalne zajednice planu za izgradnju baze "Blackwater West" na 824 hektara izvan grada. U pokušaju pridobivanja javnosti za svoj plan, firma je nedavno sponzorirala jedan tim NASCAR-a (američko automobilističko natjecanje). Navodno, firma je naručila od proizvođača oružja Sig Sauer izradu serije poluautomatskih pištolja "Blackwater Special Edition" kalibra 9 mm s firminim logom utisnutim na dršku.

9. ZAKLJUČAK

Blackwater USA vjerojatno je najbolji primjer rapidnog uspona privatnih vojnih firmi u posthladnoratovskom svijetu. Od elitne privatne streljane u Sjevernoj Karolini firma je prerasla u manju privatnu vojsku u punom smislu te riječi. Korištenjem mreže političkih i religijskih veza i utjecaja te agresivnim lobiranjem, "ratni kamp za bogataše" domogao se nekih od najlukrativnijih i najprestižnijih poslova u aktualnom vrtlogu privatizacije državnih vojnih funkcija. Prema novijim podacima, ugovori koje je Blackwater sklopio s vladom SAD-a i s "prijateljskim" svjetskim vladama do rujna 2008. godine iznose najmanje 2 milijarde dolara.

Status svojevrsnog "preferentnog poslovnog izbora" koji je firma stekla unutar vojnoindustrijskog kompleksa i angloameričke sfere utjecaja, daje naslutiti da taj

⁶ Radi se o blindiranim džipovima u kakvima se obično prevoze firmini zaposlenici na terenu. Tvrtka je nedavno najavila proizvodnju linije SUV vozila imena "Grizzly" namijenjenu prodaji na javnom tržištu. Navodno, vozila će biti "najotpornija ikada proizvedena".

meteorsko-avanturistički uspon još nije gotov. S druge strane, konzervativna elita na vlasti u SAD-u od 2001. do 2008. godine pokazala se kao glavni, nerijetko i jedini firmin patron u poslovnom i medijskom usponu. U tom svjetlu može se pretpostaviti stagniranje te podrške nakon izbora demokratskog predsjednika SAD-u krajem 2008. godine.

LITERATURA

- Bilješke s predavanja i seminara iz kolegija "Sociologija vojske i rata", nositelj kolegija: Petra Klarić - Rodik, zimski semestar akademske godine 2008. / 2009.
- Brayton, Steven (2002.) "Outsourcing War: Mercenaries and the Privatization of Peacekeeping" *Journal of International Affairs* 55(2) (<http://web.ebscohost.com>, pristup: 19. siječanj 2009.)
- Cohn, William A. (2008.) "Government Inc. – The Rise of Unaccountable Government Contractor" *The New Presence* (<http://web.ebscohost.com>, pristup: 19. siječanj 2009.)
- Falconer, Bruce – Daniel Schulman (2008.) "Blackwater's World of Warcraft" Mother Jones Investigative Fund (<http://www.motherjones.com/news/feature/2008/03/blackwaters-world-of-warcraft.html>, pristup: 19. siječanj 2009.)
- Giddens, Anthony (2007.) *Uvod u sociologiju*. Zagreb: Golden marketing. Str. 59.
- Scahill, Jeremy (2007.) "Blackwater Bu\$ine\$\$" *The Nation*, 6. prosinca 2007. (<http://www.thenation.com/doc/20071224/scahill>, pristup: 19. siječanj 2009.)
- Scahill, Jeremy (2008.) "Blackwater's Private Spies" *The Nation*, 5. lipnja 2008. (<http://www.thenation.com/doc/20080623/scahill>, pristup: 19. siječanj 2009.)
- Scahill, Jeremy (2007.) *Blackwater – The Rise of the World's Most Powerful Mercenary Army*. New York: Nation Books.
- Singer, Peter (2004.) "The Private Military Industry and Iraq: What have we learned and where to next?", Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces, (<http://web.ebscohost.com>, pristup: 19. siječanj 2009.)
- Singer, Peter (2003.) *Corporate Warriors – The Rise of the Privatized Military Industry*. Ithaca: Cornell University Press.
- Spajić-Vrkaš, Vedrana (2002.) *Interdisciplinarni rječnik: obrazovanje za ljudska prava i demokraciju*. Zagreb: Hrvatsko povjerenstvo za UNESCO.
- Šporer, Željka (2000.) „Controversis of globalisation” *Revija za sociologiju* 31 (3-4): 165-181.

OUTSOURCING OF THE STATE MILITARY FUNCTIONS – CASE BLACKWATER

Krešimir Pavlović

Summary

With the ending of the Cold War enormous weapons arsenal of West and East ceased to exist. At the same time, the key role and significance of the modern nation-state has been notably reduced by the global trends of privatization. It appears that the state military sector came to turn by the end of 1980's. First, this paper attempts to describe some of the basic causes and implications cohered in the phenomena of outsourcing of the state military functions. Second, it gives the contours of all those publicly little known and seemingly endless economical and political possibilities for private military firms to prosper, on the example of American Blackwater.

Keywords: State military functions, outsourcing, private military firms, social contract, legal restrictions, international law, Blackwater USA

